

Experienced Pogroms in Central African Republic, International System and the Role of Turkey

Asena Boztas
Sakarya Applied Sciences University
Sapanca Vocational School Sapanca-Sakarya /TURKEY
Email: aboztas@sakarya.edu.tr

Abstract

The Central African Republic (CAR) is the prototype of the African Continent, which consists of fifty-four states in terms of geostrategic location, natural resources and pogroms. Africa, which has been continuously exploited since being discovered by the new world, has continued to be exploited within post colonialism even after the independence period. The CAR is continuing to be exploited by France in similarity with the new type of colonialism.

When assessed in the context of conflicts and pogroms, it is observed that ethnic and religious identities are not reconciled in CAR and throughout Africa. This process is not well managed and sometimes even supported by great powers on the basis of their own interests. As it is also in Africa Africa, CAR's most important advantage in the last period has been the immediate presence of newly emerging regional powers.

Thus, not only European goods but also Chinese, Russian and even Turkish goods can find their place in the African virgin market where competition environment is formed.

The most important move Turkey needs to make at this point will be to provide support for the formation of a consensus environment and, if necessary, to act as a mediator between the parties and invest in CAR and the whole of Africa. With these investments, Turkey should be able to co-operate mutually beneficial interests within the framework of win-win policies, not its pure interests. Investments to be made, there may be financial support as well as human investments in the form of training and seminars. Thus, in particular, CAR, in general, the confidence of the African peoples can be achieved, and relations can be shaped on the basis of mutual trust in each area.

Key Words: Pogroms of Central African Republic (OAC), Turkey, The international system, Muslim Seleka, Christian Anti-balaka, France, MISCA (The African-led International Support Mission to the Central African Republic)

Orta Afrika Cumhuriyeti (OAC)'de Yaşanan Pogromlar, Uluslararası Sistem ve Türkiye'nin Rolü

Özet

Orta Afrika Cumhuriyeti (OAC), jeostratejik konumu, doğal kaynakları ve yaşamış olduğu pogromlar bakımından elli dört devletten oluşan Afrika Kıtası'nın prototipi niteliğindedir. Yeni dünya tarafından keşfedildikten sonra sürekli sömürülen Afrika, bağımsızlık süreci sonrasında da post kolonyalizm kapsamında sömürülmeye devam etmiştir. OAC de benzer nitelikte Fransa tarafından yeni tip sömürgecilikle sömürülmeye devam etmektedir.

Çatışmalar ve pogromlar bağlamında değerlendirildiğinde ise OAC ve tüm Afrika'da etnik ve dini kimliklerin uzlaşmadığı gözlemlenmektedir. Bu süreç iyi yönetilememekte hatta zaman zaman kendi çıkarları temelinde büyük güçler tarafından desteklenebilmektedirler.

Tüm Afrika'nın olduğu gibi OAC'nin de son dönemdeki en önemli avantajı, yeni gelişen bölgesel güçlerin kıtadaki varlığı olmuştur. Böylece rekabet ortamının oluştuğu Afrika bakir pazarında artık sadece Avrupa malları değil Çin, Rus ve hatta Türk malları da kendine yer bulabilmektedir.

Türkiye'nin bu noktada yapması gereken en önemli hamle ise uzlaşma ortamının oluşuma destek sağlamak ve gerekirse taraflara arabuluculuk rolü üstlenerek OAC ve tüm Afrika'ya yatırımlarda bulunmak olacaktır. Bu yatırımlarla, Türkiye salt çıkarlarını değil, kazan-kazan politikaları çerçevesinde karşılıklı çıkarları ortaklaşa gözetebilmelidir. Yapılacak yatırımlar, parasal destek olabileceği gibi eğitim ve seminer şeklinde insana yönelik yatırımlar da olabilmelidir. Böylece özelde OAC, genelde Afrika halklarının güveni sağlanabilecek, ilişkiler her alanda karşılıklı güven temelinde şekillenebilecektir.

Anahtar Kelimeler: Orta Afrika Cumhuriyeti (OAC) Pogromları, Türkiye, Uluslararası sistem, Müslüman Seleka, Hıristiyan Anti-balaka, Fransa, MISCA (The African-led International Support Mission to the Central African Republic)

Giriş

Uluslararası sistemdeki algıya göre tek bir devlet olarak algılanan Afrika, 54 de jure 3 defacto olmak üzere 57 devletten oluşan en eski kıtadır. Kıta keşfedildikten sonra tarih boyunca sömürülmüş ve geri kalmıştır. Günümüzde ise küreselleşmeyle birlikte uluslararası süper güçler ve bölgesel güçlerin cazibe merkezi konumunda yer alması nedeniyle post kolonyalizm dönemini yaşamaktadır. Bu süreç içerisinde Afrika bakir pazar konumuyla, eski sömürgeci güçleri olan İngiltere ve Fransa başta olmak üzere tüm Avrupa tarafından ilgi görmektedir. Fakat ekonomik açıdan yeni atağa geçen Çin ve Rusya ile birlikte süper güç olarak kabul gören ABD'nin de hedefinde yer almaktadır.

Orta Afrika Cumhuriyeti (OAC), özellikle yeraltı kaynakları bakımından bu güçlerin ilgi odağı konumundaki önemli bir ülkedir. Jeostratejik konumu gereği Orta Afrika'nın kalbi konumunda oluşu ve barındırdığı doğal kaynakları, ülkenin cazibesini arttıran önemli etkenlerdir.

Avrupa ve ABD, OAC'deki ekonomik etkinliklerini tüm Afrika'da olduğu gibi Çin'e teslim etmeme çabasında olsalar da ucuz iş gücü nedeniyle buna engel olamamaktadırlar. Bu nedenle özellikle ABD ve sonrasında Rusya, etkinliklerini güvenlik ekseninde sağlama yolunu tercih etmektedirler. Bunlar barış gücü destekleri ve üsler kurma şeklinde gerçekleşmektedir. Afrika'daki ve OAC'deki etnik unsurların ve dini unsurların mücadeleleri büyük güçlerin oradaki varlıklarını güvenlik alanında hissettirmelerine neden olmaktadır. Bu durum Ortadoğu, Afrika, Güney Amerika gibi bölgelerde daima büyük güçlerin askeri olarak var olacağına işaret etmektedir.

OAC'deki Müslüman Seleka grubu ve Hıristiyan Anti-balaka grubu mücadelesi Afrika'da yaşanan etnik ya da dini mücadelelerin bir prototipi niteliğindedir. Ülkede tam bir uzlaşma için uluslararası toplumun desteği ve yerel düzeyde gerçekleştirilebilir çözüm önerileri şarttır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde Türkiye gibi bölge ile sağlam bağlantıları olan bölgesel güçlerin desteği de oldukça önem arz etmektedir. Türkiye, tüm Afrika ülkeleriyle olduğu gibi OAC ile de kazan-kazan politikaları kapsamında hareket etmektedir. Bu politikalar, siyasi, ekonomik, askeri ve toplumsal düzeylerde uygulanmaya çalışılmaktadır.

1. Orta Afrika Cumhuriyeti'nin Doğal Kaynaklar Açısından Önemi

21. yüzyılda önemi gittikçe artan Afrika'nın en yoksul ülkelerinden biri olan Orta Afrika Cumhuriyeti (OAC), denize kıyısı olmamasına rağmen barındırdığı zengin uranyum, altın, elmas, demir ve petrol yataklarıyla birlikte Afrika'nın ortasında yer almaktadır ve bu nedenle "Afrika'nın kalbi" (Asante, 2014: 234-240; Encyclopaedia Britannica, 2014: 73) olarak nitelendirmek mümkündür.

Diğer yandan Sudan, Çad, Kamerun, Kongo, Demokratik Kongo Cumhuriyeti ve Güney Sudan ile çevrili olan ülke (Central African Republic Foreign Policy and Government Guide, 2007: 9-11), çatışmaların yoğun olduğu bir bölgede yer almaktadır. Ülkede yaşanan krizler ülkenin darbeler ülkesi (Sıradağ, 2014: 60-61) olarak anılmasına neden olmaktadır. Ayrıca içeride yaşanan krizler kısa zamanda bölgeselleşmiştir. Bu bölgeselleşme, ülkeden gerçekleşen mülteci akınları ve komşu ülkelere gelen askeri destek ve ayrılıkçı grupların destekleri şeklinde gerçekleşmektedir (Giroux vd., 2009: 1-17). Bölgeselleşen krizler ve çatışmalar genel olarak tüm Afrika'nın ortak kaderidir. Bunun da nedeni sınırları ulusal mücadelelerle elde edilen bağımsızlık savaşlarından çok Batı kalemiiyle çizilmiş olmalarıdır. Dolayısıyla da bir etnik kabilenin bazı üyeleri bir ülkede bazıları ise diğer ülkelerde kalmaktadırlar. Akrabalara karşı yapılan saldırılarda sınır ötesi akrabalar da müdahalelerde bulunmakta ve çatışmalar ulusal sınırları aşarak kısa sürede bölgeselleşmektedirler. Benzer durum Ruanda katliamında, Kenya iç savaşında ve son olarak da OAC iç savaşında gözlemlenebilmektedir.

OAC'deki çatışmaların önemi ise, Fransa'nın Francois Bozize'yi yönetimde istememiş olmasıdır. Dolayısıyla bu bölgedeki mücadele Fransa temellidir ve ülkedeki etnik yapıları kışkırtması neticesinde ortaya çıkmıştır (Morel, 2014).Günümüze kadar dini bir mücadelenin söz konusu olmadığı ifade edilse de ülkenin sahip olduğu kaynaklar ve lider etnik grup olma mücadeleleri ülkede ileride dini mücadelelere sahne olabilecek niteliktedir.

2. Uluslararası Sistemin Afrika Politikaları Ekseninde Orta Afrika Cumhuriyeti'nde Yaşanan Pogromlar

Uluslararası sistemde Afrika ve Afrika ülkeleri gerek siyasi ve ekonomik platformlarda gerekse de sosyal platformlarda gerektiği kadar yer almamaktadır. Bu durum, güvenlik ve çatışmalar söz konusu olduğunda uluslararası sistemin duyarsızlığını (Anadolu Ajansı, 2014) daha da ön plana çıkarmaktadır. Bu bağlamda OAC'de yaşanan katliamlar ve iç savaşlar da benzer sürecin bir parçası niteliğindedir.

Hıristiyan nüfusun hakim olduğu OAC'de (Aljazeera 2013), darbelerle liderlerin devrilerek ülkede Hıristiyan ve Müslüman liderin yönetime gelmesi (Sıradağ, 2014: 60-61), ülkedeki güveniksizlik ortamını tetikleyen ana unsur olmuştur. Bu sorunun temeline inildiğinde ise 1960 yılında bağımsız olan ülkenin son yirmi yıllık sürecinde başkent Bangui ve Bado gibi önemli şehirlerde Müslüman nüfus ve imgelerin artışı gösterilebilir (Human Rights Watch, 2014). Yeraltı kaynakları açısından zengin fakat ülke olarak fakir OAC'nde dini gruplar mücadele etse de aslında sorun, Fransa'nın kışkırtması neticesinde Anti-balaka ve Seleka gruplarının ekonomik gücü ve dolayısıyla siyasi erki elinde bulundurma çabalarıdır (Melly, 2013). Dolayısıyla etkili olan, bireysel çıkar gözeten liderlerin mensup oldukları dini ya da etnik grupları harekete geçirmeleri kullanılan yaygın yöntemdir. Bu gruplar içerisindeki kişiler, anarşiye meyillidirler. Zira grup üyeleri, genel olarak gelecek beklentisi ve işi olmayan gençlerdir.

Yakın tarihlerde yaşanan pogromlarda iki önemli isim öne çıkmaktadır. Bunlardan biri Müslüman Seleka grubu tarafından desteklenen Michel Djetodia (Müslüman kimliği Muhammed Dahya) diğeri de Hristiyan Anti-balaka grubunun desteklediği Francois Bozize'dir (Allison, 2015). Her iki isim de kendi grubunu diğer gruba karşı kullanmakta ve ülke kaynaklarına sahip olmayı hedeflemektedir. Bu süreçte yaşananların sorumlusu, bu iki isimle birlikte ülkenin 1960 öncesinde sömürgeci gücü konumundaki Fransa'dır. Zira süreci bizzat yönetmiş, Ruanda'da yaşananların benzeriyle karşılaşmış olmalarına rağmen tarihi hatalarını yinelemişlerdir.

Ayrıca bir diğer çıkarsama olarak, 2012 ve sonrasında OAC'de yaşanan çatışmaların temelinde daha önce Orta Afrika Cumhuriyeti İç Savaşı'na katılmış olan isyancılar arasındaki hizip olduğunu söylemek mümkündür (ReliefWeb, 2012).

24 Mart 2013 tarihinde Devlet Başkanı Francois Bozize'nin, Michel Djetodia tarafından yapılan darbe sonucu iktidardan uzaklaştırılmasıyla Geçici Hükümet oluşturulmuş ve başına Djetodia geçmiştir. On bakanlığın Müslümanlara verilmesi ve %20'lik nüfusa sahip olmasına rağmen Müslümanların yönetimde söz sahibi olmaları, Bozize tarafından süreç içerisinde kullanılmış, Hıristiyan OAC halkını kaçırmış olduğu Benin ve Kamerun'dan kışkırtarak kendisinin yönetime gelmesini yeni bir darbeyle ve katliamlarla sağlamıştır (Orakçı, 2014: 6-7). Bu süreçte galeyana gelen Hristiyan halk, başkent Bangui'deki camilerin çoğunu yıkarak öfkelerini göstermiştir (Orakçı, 2014: 6-13). Kriz ortamının tırmanışa geçtiği ülkede yaşananların birçoğunun Fransız Sangaris Barış Gücü ve Afrika Birliği Barış Gücü askeri önünde gerçekleşmiş olması ise uluslararası toplumun duyarsızlığının bir diğer göstergesidir (ORDAF Afrika Araştırmaları Grubu, 2014). 650 bin kişinin ülke içinde 290 bin kişinin ülke dışına kaçarak yerlerinden olmalarına neden olan pogromlarda 2 milyon 200 bin kişi de insani yardıma muhtaç konuma düşmüştür. Müslüman halkın tamamının ise silahları ellerinden alınarak (Timetürk, 2014) yaşanacak olası pogromlarla baş başa bırakılmışlardır. Ayrıca ölü sayısının giderek artması da Ruanda katliamının benzerinin kapıda olduğunun sinyallerini vermektedir.

Bununla birlikte OAC'deki katliamlarda Fransa'nın bir diğer sorumluluğu da Müslümanlardan ellerindeki tüm silahları toplamasına rağmen Hıristiyan Anti-balaka mensuplarından toplamamasıdır (Yeni Şafak, 2013). Böylece Müslümanlara yönelik uygulanan pogromlara destek verdiği iddia edilebilir. Benzer nitelikte BM Operasyonlar Direktörü John Ging de yapmış olduğu açıklamalarla Afrika Birliği öncülüğündeki uluslararası misyon olan MISCA'nın ve Fransa birliklerinin yetersiz olduğunu vurgulayarak OAC'deki pogromların önlenemezliğini ifade etmiştir. 9 Nisan 2015 tarihinde çatışan taraflar arasında Nairobi'de imzalanan ateşkes anlaşmasının da (Al Jazeera, 2015) uzun soluklu olması umulurken uzun vadede ekonomik ve stratejik hesaplar nedeniyle barış ortamının uzun sürememesinden endişelenmek mümkündür.

Uluslararası sistemde klasik Afrika çatışmaları olarak algılanan OAC Pogromları, Anti-balaka ve Seleka grupları arasındaki mücadele olarak değerlendirilmekte, çözüm odaklı yaklaşımlar sergilenmemektedir. BM'nin çözüme yönelik atmış olduğu adım olarak almış olduğu karara göre on iki bin kişilik barış gücünü Eylül 2014 tarihinde göndereceği gösterilebilirdi. Fakat bu adım atılmış olsaydı oldukça geç kalınmış olacaktı. Karar, o tarihe kadar yaşananların oldukça vahim olacağı bilinmesine rağmen sadece uluslararası toplumun tepkisini almamak amaçlı göstermelik idi (Şen, 2014). Çünkü 21 Ocak 2015 tarihinde New York'da düzenlenen BM Barış Gücü Toplantısı'nda Türkiye'nin de katılımıyla OAC'ye asker gönderilmeyeceği kararı alınmıştır. Bölgesel nitelikte bir değerlendirme yapıldığında ise son

dönemde yaşanan pogromlarda dini ve insani destek nitelikli olarak OAC'nin yanındaki en önemli ülkenin Fas olduğunu görmek mümkündür. Son dönemde dikkat çeken gelişme ise, uluslararası kuruluşların aldığı tüm kararlara rağmen 2017 ve 2018 yılların da da dini temelli saldırıların ülkede devam ediyor oluşudur (Euronews, 2017; Anadolu Haber Ajansı, 2018).

OAC'de yaşanan olaylar ve pogromlar¹ tipik Afrika güvensizliğinin örneği niteliğindedir. Tarihsel süreçte sömürgeciliğin olumsuz etkileri ve sömürgecilik sonrası Fransa'nın ülke kaynakları ve yönetiminde söz sahibi olmaya devam etme isteğiyle yerel ayrılıkçı gruplara el altından destek vermesi, bölgedeki komşu ülkelerdeki ayrılıkçı gruplara da aynı desteğin sağlanması, savaş ortamına büyük ağabey (big brother) olarak sözde müdahale etmesi ve barış gücü göndermesi, bu barış gücüne rağmen tırmanan olayların varlığı ve Müslümanlara yönelik yaşanan pogromlar, ülke yönetiminin istikrarsız ve darbeye el değiştirmesi, seçimlerin niteliksizliği ya da hiç olmayışı, mülteci sorunları, komşulara sığınan mülteciler nedeniyle ikili ilişkilerin bozulması, mültecilerin sağlık koşulları oldukça kötü kamplarda barınmaları ve yaşadıkları ciddi sağlık sorunları OAC'de ve tüm Afrika'da yaşanan sorunların benzer olduğunu göstermektedir.

3. Dünya Politikasında Türkiye'nin Afrika Açılımları ve Güncel Orta Afrika Cumhuriyeti Politikaları

Türkiye, 1998 yılında yayınlamış olduğu "Afrika Açılım Eylem Planı" (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014) nı gerçekleştirmeyi amaç edinmiş ve bu doğrultuda Afrika ile siyasi, ekonomik ve sosyal ilişkilerini geliştirmeye başlamıştır. 2002 yılında Afrikalı ülkeler tarafından devlet düzeyinde "en güçlü dostlar" statüsüne ulaşan Türkiye'de 2005 yılının "Afrika Yılı" ilan edilmesiyle birlikte siyasi, ticari ve ekonomik, sosyal ilişkiler hızla gelişmiştir. Ticari olarak ise Türkiye Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından 2003 yılı başında Ekonomik İlişkilerin Geliştirilmesi Stratejisi² hazırlanmış ve yeni ticaret müşavirlikleri açılmıştır (Tepebaş, 2010). Türkiye Kıta ile olan ilişkilerinde çıkar gözetmemesi ya da kazan-kazan prensibiyle hareket etmesinin neticesini 2005 yılında almaya başlayan Türkiye, bu tarihten itibaren Afrika Birliği'nin olağan zirvelerine "gözlemci üye" statüsünde katılmaya başlamıştır. 2008 yılının ocak ayında Afrika Birliği tarafından "stratejik ortak" ilan edilmesi, Afrika Kalkınma Bankası'na üye seçilmesi ve Afrika ülkelerinin verdiği destekle 2009-2010 BM Güvenlik Konseyi Geçici üyesi olmasıyla Türkiye-Afrika ülkeleri arasındaki karşılıklı siyasi ve diplomatik ilişkiler tırmanışa geçmiştir (Boztaş, 2011: 148).

Türkiye'nin bu atılımları gün geçtikçe artarken, uluslararası camia tarafından çok büyük destek görmemesi de olağan bir gelişme olmuştur. Bunun temel nedeni, Afrika üzerinde çeşitli emelleri olan ülkelerin çıkarlarına ters düşmesi ve özellikle "Bakir Afrika Pazarı" ndaki paylarını Türkiye ile bölüşmek istememeleridir. Özellikle Fransa ve İngiltere başta olmak üzere Afrika'da etkili eski sömürgeci güçler ve soğuk savaşın galibi ABD, Türkiye'nin Afrika açılımından tedirgin olmaktadır.

Özellikle uluslararası sistemdeki ABD, İngiltere ve son dönemde Çin ve Rusya kıtada etkin olarak yer alma çabasıyla (Özbay, 2008), Türkiye'nin de Kıta'daki etkinlik mücadelesi sürmektedir. Bu mücadele daha çok inşaat sektörü ve ürün ticareti temelinde ilerlerken yerel ekonomilere sadece hibe desteği ya da yardım paketi şeklinde olmayıp uzmanlarına eğitimler verme şeklinde gerçekleştirilmektedir. Bir başka ifadeyle Türkiye, Afrikalılara sömürgecilik döneminde ve pan-Afrikanizm döneminde olduğu gibi balık vermemiş, balık tutmayı öğretmiştir.

Etnik mücadelelerin devam ettiği Afrika ülkelerinden biri olan OAC ile Türkiye arasındaki siyasi, ekonomik ve sosyal ilişkiler özellikle 2005 yılının Türkiye'de Afrika yılı ilan edilmesiyle tüm Afrika ile olduğu gibi gelişmeye başlamıştır.

Türkiye, Afrika'da ve özde OAC'de Fransa başta olmak üzere diğer bölgesel ve süper güçlerin yapmış olduğu gibi silah satışı ya da geleneksel ve modern tarzda ekonomik sömürü yolunu tercih etmemiştir. Bunun yerine halkı uzlaştırıcı toplumsal hareketler, eğitimler ve ekonomik desteklerle ülkede kabul görmüştür.

Kıta'da istikrar ve çok yönlü bir gelişme isteyen Türkiye, Somali, Sudan-Güney Sudan ilişkileri, Mali ve OAC'deki sorunların çözümü yanlısı tavrıyla dikkat çekmektedir.

Türkiye, 1998'deki Afrika'ya Açılım Politikasını günümüzde Afrika Ortaklık Politikası kapsamında şekillendirmektedir. Bu bağlamda Türkiye, OAC'deki çatışmaların ve pogromların önlenmesi amacıyla askeri destek vermeyi planlamış fakat sonrasında 21 Ocak 2015 tarihli BM Barış Gücü Toplantısı'nda bu gönderimin gerçekleşmeyeceği kararı alınmıştır. Bununla birlikte Türkiye'nin Fas Büyükelçiliği desteğiyle mülteci kampları oluşturulmuş ve çatışmalardaki mağdur halk koruma altına alınmıştır.

¹Pogrom: dinsel, etnik veya siyasi nedenlerle bir gruba karşı yapılan şiddet hareketleridir.

4. Orta Afrika Cumhuriyeti'nin Türkiye'den Bekledikleri ve Türkiye'nin Üstlenmesi Gereken Rolü

OAC, yaşamış olduğu pogromlarda ve içine düşmüş olduğu ekonomik, siyasi ve sosyal darboğazda temel olarak Türkiye'den Afrika politikalarının gereği olan Afrika'nın birliği bütünlüğü çerçevesinde hareket etmesini beklemektedir. Bu kapsamda Türkiye de üstüne düşen görevi yerine getirmek amacıyla Dışişleri Bakanlığı, TİKA ve AFAD temsilcilerinden oluşan heyet temaslar kapsamında, Orta Afrika Cumhuriyeti Başbakanı, geçici hükümetin bakanları, Cumhurbaşkanı, Ulusal Konsey Başkanı ve çeşitli kurum ve kuruluşlarla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Temaslar çerçevesinde heyet Orta Afrika Cumhurbaşkanlığı'nı ziyaret etmiş ve OAC Cumhurbaşkanı ilginç bir açıklamada bulunmuştur. OAC Cumhurbaşkanı Catherine Samba Panza, krizin başgösterdiği günden beri, uluslararası yardım kuruluşları dışında, ilk resmi ziyaretin Türkiye tarafından yapıldığını belirtmiştir. Görüşmelerde kriz sonrasında ortaya çıkan kaos ortamında resmi daireler, hastaneler, okullar ve işyerlerinin yağmalandığını ve sistemin çöktüğünü belirten yetkililer, Türkiye'nin her alanda vereceği desteğe ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Türkiye ise hazırlanacak somut projeler ile OAC'ye yardımları sistematik halde göndereceğini ifade etmiştir (Milliyet, 2014).

OAC'de 2013 yılı boyunca süren ve Aralık ayından itibaren yoğunluk kazanan iç çatışmalar sonunda 2000 civarında insan hayatını kaybetmiştir. Toplam 2 milyon kişi yerlerinden edilmiş, sığınmacılar ise Kamerun ve özellikle Çad'daki mülteci kamplarına yerleşmişlerdir. Bu nedenle, Çad'ın başkenti Encemine'de ve güneyindeki Mondou civarında bulunan ve Kamerun'daki mülteci kamplarına TİKA ve Diyanet Vakfı tarafından insani yardım çalışmaları başlatılmıştır (Milliyet, 2014). Ayrıca Türkiye'den AFAD ile aralarında İHH'nın da bulunduğu İnsani Yardım Platformu, OAC'de yaşanan olaylar sonrası Çad ve Kamerun'a sığınan mültecilere bebek maması ve ilaçlar başta olmak üzere yardım malzemeleri göndererek (Milliyet, 2014) Afrika'nın insani açıdan önemli olduğunu göstermiştir.

Tüm yardım ve destekleri Türkiye'nin OAC'yi bütünde ise Afrika'yı Kıta olarak ne kadar önemseydiğini göstermektedir. Fakat OAC'ye asker gönderilmesi konusundaki tavrının iç politikayla da oldukça ilintili olduğu tahmin edilmektedir. Komşularla ilişkiler sürecinde yaşanan sorunlarda bir de Afrika'ya asker gönderilmesi mevzusu ülke içinde huzursuzluk sinyalleri vermiştir. Bu nedenle OAC'ye askeri destek yerine yardımlar ve siyasi iletişim yolunu tercih eden Türkiye, ilerleyen süreçte OAC'nin yanında yer almaya devam edecek gibi görünmektedir.

OAC'nin Türkiye'den beklentileri büyük ölçü de karşılansa da sömürgeci Avrupa özellikle de son pogromların temeli olan Fransa yerine Türkiye'nin yanında yer aldığını bilmek OAC için oldukça önemlidir.

Sonuç

Orta Afrika Cumhuriyeti, diğer bir adıyla Afrika'nın kalbi, diğer Afrika ülkelerinde olduğu gibi zengin yeraltı ve yerüstü kaynaklarına sahiptir. Diğer yandan jeostratejik konumu itibarıyla Afrika'nın tam olarak ortasında yer almaktadır.

Bu durum Afrika'nın kontrol merkezi oluşturma için tarih boyunca Fransa'nın ülkedeki etkinliğini açıklamaktadır. Fransa ve İngiltere başta olmak üzere kolonyal sürecin etkilerini tüm Afrika'da post kolonyal süreç olarak nitelenen bağımsızlık sonrası dönemlerinde de Afrikalılara hissettiren güçler, son dönemdeki çatışmalarda da varlıklarını göstermektedirler.

Bunun en somut örneğini Ruanda ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nden sonra OAC'de de görmek mümkündür. Fransa'nın elinde tarih boyu bulundurduğu gücü yitirmek istememesi neticesinde, ülkedeki etnik grupları kışkırtmasıyla OAC'deki çatışmalar ortaya çıkmış ve hızla tırmanışa geçmiştir. Mevcut çatışmaların yönlendiren Fransa, yönetimdeki kendine hizmet eden lider kanalıyla Hristiyan halkın elindeki silahlara dokunmamış fakat Müslüman kesimin silahlarının güvenlik nedeniyle ellerinden alınmasını sağlamıştır. Bu durum ise çatışmaların pogromlara dönüşmesine neden olmuştur.

Çatışmalara belli bir süre seyirci kalan BM ve uluslararası toplum, ülkede barış tesisi için oldukça geç adım atmış ve bu adım da yetersiz kalmaktadır.

Kaynakça

AL JAZEERA (2015), "Orta Afrika'da ateşkes", 9 Nisan 2015, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/orta-afrikada-ateskes>, Erişim Tarihi: 22.04.2015.

AL JAZEERA, (2013) "Ülke Profili: Orta Afrika Cumhuriyeti", 12 Aralık 2013, <http://www.aljazeera.com.tr/ulke-profil/ulke-profil-orta-afrika-cumhuriyeti>, Erişim Tarihi: 22.04.2015.

- ALLISON, Simon (2015), “Meanwhile, in the Central African Republic...”, 16 APR 2015, *Daily Maverick*, <http://www.dailymaverick.co.za/article/2015-04-16-meanwhile-in-the-central-african-republic/#.VT-PpCHtmko>, Erişim Tarihi: 22.04.2015.
- ANADOLU AJANSI (2014), “Orta Afrika için yardım kampanyası”, 15 Nisan 2014, <http://www.aa.com.tr/tr/rss/314045--orta-afrika-icin-yardim-kampanyasi>, Erişim Tarihi: 22.04.2015.
- ANADOLU HABER AJANSI (2018), “Orta Afrika Cumhuriyeti'nde çatışma”, 02.05.2018, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/orta-afrika-cumhuriyetinde-catisma/1133369>, Erişim Tarihi: 06.09.2018.
- ASANTE, Molefi Kete (2014), **The History of Africa: The Quest for Eternal Harmony**, Routledge, 2014, ss. 234-240; Encyclopaedia Britannica, Inc, 2014, s. 73.
- BOZTAŞ, Asena (2011), “Türkiye'nin Afrika İle İlişkilerinde Proaktif Politikalarının Teorik Analizi: Konstrüktivist Teori, Eleştirel Teori Ve Uluslararası Toplum Teorisi”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:31, Aralık 2011.
- Central African Republic Foreign Policy and Government Guide (2007), 1. Cilt, International Business Publications, USA, 2007, ss. 9-11.
- EURONEWS (2017), “Orta Afrika Cumhuriyeti'nde korkutan çatışma”, 22.06.2017, <http://tr.euronews.com/2017/06/20/orta-afrika-cumhuriyetinde-korkutan-catisma>, Erişim Tarihi: 06.09.2018.
- GIROUX, Jennifer / LANZ David / Sguaitamatti (2009), Damiano, “The Tormented Triangle: The Regionalisation Of Conflict In Sudan, Chad And The Central African Republic”, Working Paper no. 47, *Regional and Global Axes of Conflict*, April 2009, Crisis States and Research Centre, ss.1-17
- HUMAN RIGHTS WATCH (2014), “Central African Republic: Muslims Forced to Flee: Christian Militias Unleash Waves of Targeted Violence”, February 12, 2014, <http://www.hrw.org/news/2014/02/12/central-african-republic-muslims-forced-flee>, Erişim Tarihi: 22.04.2015.
- MELLY, Paul (2013), “Central African Republic crisis: Another French intervention?”, 2 December 2013, *BBC News*, <http://www.bbc.com/news/world-africa-25183377>, Erişim Tarihi: 12.04.2015.
- MİLLİYET (2014), “Orta Afrika Cumhuriyeti'ne İlk Ziyaret Türkiye'den”, 28 Şubat 2014, <http://www.milliyet.com.tr/orta-afrika-cumhuriyeti-ne-ilk-ziyaret-ankara-yerelhaber-52583/>, Erişim Tarihi: 25.04.2015
- MOREL, Philippe, (2014) “Are the French Facilitating Ethnic Cleansing in the CAR?”, *Africa Political and Social Issues (201)*, Hub Pages, June 17, 2014, <http://philippemorel.hubpages.com/hub/Are-the-French-Facilitating-Ethnic-Cleansing-in-the-CAR>, Erişim Tarihi: 22.04.2015.
- ORAKÇI, Serhat (2014), “Orta Afrika Cumhuriyeti Kriz Raporu”, *İnsani Yardım Vakfı*, ss. 6-7, <http://www.ihh.org.tr/fotograf/yayinlar/dokumanlar/orta-afrika-kriz-raporu.pdf>, Erişim Tarihi: 22.04.2015.
- ORDAF Afrika Araştırmaları Grubu (2014), “Orta Afrika Dramı Raporu”, Şubat 2014, <http://www.kureselcatismalar.com/wp-content/uploads/2014/05/Orta-Afrika-Dram%C4%B1-Raporu.pdf>, Erişim Tarihi: 22.04.2015.

- ÖZBAY, Fatih (2008), “Rusya Afrika'ya Geri mi Dönüyor?”, 04 Kasım 2008, *BİLGESAM*, <http://www.bilgesam.org/incele/1080/-rusya-afrika'ya-geri-mi-donuyor-/#.VT--pyHtmko>, Erişim Tarihi: 22.04.2015.
- ReliefWeb (AFP) (2012), “Three rebel groups threaten to topple C.African regime”, 18 Aralık 2012, <https://reliefweb.int/report/central-african-republic/three-rebel-groups-threaten-topple-cafrican-regime>, Erişim Tarihi: 22.12.2012.
- SIRADAĞ, Abdurrahim (2014), “Orta Afrika Cumhuriyeti’nde Siyasal Kriz: Sebepler ve Dinamikler”, *Ortadoğu Analiz*, Eylül-Ekim, Cilt:6, Sayı: 64, 2014, ss. 60-61.
- ŞEN, Abdulkadir (2014), “Orta Afrika Cumhuriyeti Dosyası: Neo-Collonialism, İslam Dünyası ve Afrika”, *Haksöz Haber*, 28.02.2014, <http://www.haksozhaber.net/orta-afrika-cumhuriyeti-dosyasi-45447h.htm>, Erişim Tarihi: 22.04.2015.
- TEPEBAŞ, Ufuk (2010), “Türkiye’nin Afrika Açılımı ve Türkiye-Afrika İş Birliği Zirvesi”, TASAM, “Türkiye’nin Afrika Açılımı ve Türkiye- Afrika İş Birliği Zirvesi”, 2010, <http://www.tasamafrika.org/index.php/tr/arsiv/makaleler/251-tuerkiyenin-afrika-aclm-ve-tuerkiyefrika--birlil-zirvesi.html>, Erişim Tarihi: 22.04.2015.
- TIMETURK (2014), “Tüm Müslümanlar öldürüldü, dünya harekete geçti”, 10 Nisan 2014, <http://www.timeturk.com/tr/2014/04/10/tum-musulmanlar-olduruldu-dunya-harekete-gecti.html#.VT-5BiHtmkp>, Erişim Tarihi: 25.04.2015.
- TÜRKİYE CUMHURİYETİ DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI (2014), “Türkiye-Afrika İlişkileri”, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-afrika-iliskileri.tr.mfa>, Erişim Tarihi: 22.05.2016
- YENİ ŞAFAK (2013), “Kirli Senaryo”, 25 Aralık 2013, <http://www.yenisafak.com.tr/dunya/kirli-senaryo-596931>, Erişim Tarihi: 22.04.2015.